
f

УДК 94 (477+476): 327 «1991/2008»

С. П. Макеєв

**ПРОБЛЕМИ ПОГЛИБЛЕННЯ ПРИКОРДОННИХ
УКРАЇНСЬКО-БІЛОРУСЬКИХ ЗВ’ЯЗКІВ (1991–2008 рр.)**

Дана робота присвячена дослідженню проблеми поглиблення українсько–білоруських зв’язків. Цей процес розглядається через систему складних взаємовідносин між державами. Проаналізовано діяльність єврорегіонів «Буг» та «Дніпро», які безпосередньо впливають на розвиток відносин, в більшій мірі, між сусідніми областями України та Республіки Білорусь.

Ключові слова: *єврорегіон, транскордонний регіон, «Буг», «Дніпро».*

Данная работа посвящена исследованию проблемы углубления украинско–белорусских связей. Этот процесс рассматривается через систему сложных взаимоотношений между государствами. Проанализирована деятельность еврорегионов «Буг» и «Днепр», которые оказывают непосредственное влияние на развитие отношений, в большей мере, между соседними областями Украины и Республики Беларусь.

Ключевые слова: *еврорегион, трансграничный регион, «Буг», «Днепр».*

This work is devoted to research of problem of deepening of ukrainsko–biloruskikh connections. This process is examined through the system of difficult mutual relations between the states. Activity of the European regions is analysed «Bug» but «Dnepr», what directly influence on development of relations in a greater measure between the nearby areas of Ukraine and Republic of Byelorussia.

Key words: *evvrorehion border region, "Bug", "Dnipro".*

Постановка проблеми. Для України Біло-

русь є важливим політичним та економічним партнером. Це зумовлено наявністю спільного українсько-білоруського кордону, значних діаспор. Також, Білорусь є важливою транзитною країною для нашої країни, через яку Україні краще всього підтримувати зв'язки з Балтійськими та Скандинавськими країнами.

Сучасні тенденції і процеси господарського розвитку як в Україні так і в Білорусі спричиняють появу нових і загострення існуючих проблем суспільно-територіальних процесів і явищ. У такій ситуації розвиток транскордонного співробітництва набуває нового значення, його актуальність посилюється з розвитком інтеграційних процесів на ґрунті ринкових відносин.

Аналіз актуальних досліджень. За останні роки наукова розробка проблем міжнародного співробітництва дещо посилилась. Опубліковано низку праць, присвячених, головним чином, міжнародному співробітництву на загальнодержавному рівні – Мікула Н. «Єврорегіони: досвід та перспективи» [5], та збірних наукових праць «Регіональна політика та механізми її реалізації» за редакцією Долішнього М. І. [9], «Регіональна політика і транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України» [8], Студенников І. «Феномен єврорегіонів в контексті методології історико-регіональних досліджень» [10].

Діяльність єврорегіонів регламентується стратегічними планами розвитку як України так і Білорусі, що засвідчується низкою документів: «Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2007–2010 роки» [1], Програма прикордонного співробітництва "Польща–Білорусь–Україна" 2007–2013 рр. [6], договір між Україною і Республікою Білорусь про державний кордон [2], та економічне співробітництво на 1999–2008 роки [7].

Мета статті. В даній роботі проаналізовано функціонування єврорегіонів «Буг» та «Дніпро», які безпосередньо впливають на розвиток відносин між Україною та Білоруссю.

Виклад основного матеріалу. У відносинах України з Білоруссю невирішеним залишається питання про остаточне юридичне закріплення державного українсько-білоруського кордону. На відміну від України, білоруський парламент нині не ратифікував договір про українсько-білоруський кордон, що ускладнює цивілізований розвиток взаємостосунків між двома державами.

При цьому керівництво Білорусі виходить з того, що досі з Україною в неї не врегульована проблема боргу, яка існує ще від часів розпаду

СРСР. Білорусь у ході переговорів 2001–2003 рр. пред'являла вимоги Україні на 100 млн. дол., а Україна висловлювала готовність визнати тільки 50 млн. дол. При цьому українська сторона відмовилася надавати заборгованості статус державного боргу. Білорусь пов'язує ратифікацію договору з Україною про державний кордон, підписаного ще в травні 1998 року, з урегулюванням української заборгованості 1992 року. Наразі сторони не розголошують розмір "українського боргу" і ступінь його узгодженості. Україна в листопаді 2003 р. пропонувала Білорусі на 80% погасити заборгованість шляхом облаштування кордону і будівництва прикордонних переходів, проте білоруський уряд відхилив цю пропозицію [2].

Внутрішньополітичне протистояння щодо вибору домінуючого вектора економічної інтеграції – європейського чи євразійського – послабило увагу до питання поглиблення двосторонніх зв'язків з сусідніми країнами, зокрема, з Республікою Білорусь.

Зростання обсягів товарообігу між країнами протягом останніх років – з 1 млрд. дол. США у 2004р. до 1,86 млрд. дол. у 2005р. та 1,4 млрд. дол. за січень – серпень 2006р. – поєднується з певними негативними явищами. Так, якщо у структурі українського експорту переважають товари низького ступеня переробки (чорні метали – 31%; машинобудування – 27%; агропромислового комплексу – 18%; хімічної промисловості – 9%), то у структурі білоруського експорту за 2005р. домінують засоби наземного транспорту, машини та обладнання – 34%, нафтопродукти – 25%, текстильні вироби – 6%, продукція хімічної промисловості – 6%. Загалом за індексом виявленої конкурентної переваги з 11 товарних груп українських товарів 7 груп охоплюють метал, зернові та напівфабрикати, у той час як з 11 товарних позицій білоруського експорту вісім відносяться до продукції остаточного призначення [10, с. 189].

При вкрай незначній активності в інвестиційній сфері (частка інвестицій з Республіки Білорусь в Україну в загальному обсязі складає 0,18%) обсяг білоруських інвестицій більше, ніж в 10 разів перевищує обсяг інвестицій з України. Односторонній характер властивий коопераційним зв'язкам, які переважно полягають у збиранні на українських підприємствах машин, транспортних засобів та обладнання з білоруських комплектуючих. Певною мірою внаслідок цього зменшується частка імпорту машино-технічної продукції в Україну та скорочуються надходження від відповідних митних платежів. Відсутні також значні проекти у сфері науково-технічного співробітництва, передачі

технологій та інноваційної діяльності. Не повністю використовуються транзитні переваги України щодо транспортування білоруських вантажів залізничним, автомобільним, річковим та морським транспортом [9, с. 330].

Незбалансованість структури українсько-білоруської торгівлі особливо простежується в регіональному розрізі. Основними експортерами товарів є підприємства Донецької, Дніпропетровської, Запорізької, Миколаївської областей та м. Києва, імпортерами – м. Києва, Дніпропетровської, Київської, Волинської, Тернопільської, Харківської, Донецької областей (станом на 1 січня 2005р.). Тобто, з п'яти прикордонних областей із спільним кордоном біля 1000 км лише дві області займають вагомe місце в імпорті і жодна – в експорті. Очевидно, що ефективність торгівлі для прикордонних областей могла б бути більшою [5, с. 330].

Регіонально-локальне співробітництво прикордонних областей України та Білорусі розвивається досить спонтанно. Його рушійною силою є особисті контакти з сусідами, які викликані господарськими потребами, а також співпраця в галузі культури. Створення такої організаційної форми як «євро регіони» та прийняття Мадридської конвенції (1980 р.) склали міцний правовий фундамент для розвитку транскордонного співробітництва на регіональному і локальному рівнях. Під поняттям «євро регіон» розуміється певне законодавчо закріплене просторове формування із чітко окресленими межами, до складу якого входять прикордонні господарські комплекси щонайменше двох держав, що мають спільний кордон, яке має за мету спільно і узгоджено стимулювати соціально-економічний розвиток своїх територій [3, с. 77].

Транскордонний регіон – це наявність щонайменше двох територій різних країн, що мають спільний державний кордон, між якими встановились тісні виробничі і соціально-економічні зв'язки. Про об'єктивний процес формування транскордонного регіону свідчить рівень розвитку різного роду зв'язків (виробничих, соціально-економічних тощо), які здійснюються між двома територіями різних країн, що мають спільний державний кордон. Без наявності таких зв'язків не може формуватись транскордонний регіон [7].

Одним із таких об'єднань є євро регіон «Буг» – це транскордонне об'єднання, створене 1994 р., до складу якого входить Волинська область України, Холмське, Замостське, Люблінське, Тарнобжезьке і Білопідляське воєводства Республіки Польща та Брестська область Білорусі.

За роки свого функціонування, співпраця велася за багатьма напрямками, а саме:

- розбудова кордонів і облаштування кордонної та прикордонної інфраструктури;

- реконструкція існуючих та будівництво нових автомобільних магістралей; спорудження супутніх об'єктів транспортної інфраструктури;
- реалізація природоохоронних заходів на прикордонних територіях;

- проведення соціально орієнтованої діяльності, спрямованої на забезпечення прав та інтересів найбільш вразливих верств населення (одиноких людей похилого віку, інвалідів та неблагополучних сімей);

- розвиток туризму;

- формування інституційної бази транскордонного співробітництва [4, с. 8].

Результати діяльності Євро регіону «Буг» свідчать, що така модель прикордонних взаємовідносин є дієвим засобом, який сприяє розвитку економічної співпраці. Впродовж 2008 року темпи нарощування обсягів товарообмінів з та Республікою Білорусь склали 163 відсотки. З загальної суми іноземних капіталовкладень у 110 млн. дол., що поступили в економіку регіону, більше чверті (28,8%) є походженням з Республіки Білорусь [3, с. 77].

Перспективи розвитку транскордонного співробітництва визначаються загальноєвропейськими, національними та регіональними інтересами. Європейська комісія прийняла «Програму прикордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна» на 2007–2013 рр.», виходячи з якої транскордонне співробітництво буде спрямоване на досягнення таких цілей:

- сприяння економічному та соціальному розвитку;

- розширення контактів між неурядовими й громадськими інституціями;

- забезпечення «ефективними та безпечними кордонами»;

- сприяння співробітництву між людьми [6].

Ще одним транскордонним об'єднанням, яке вирішує питання співробітництва прикордонних областей України та Білорусі є євро регіон «Дніпро» – це транскордонне об'єднання, створене 2003 р., до складу якого входить Чернігівська область (Україна), Брянська область (Російська Федерація) та Гомельська області (Білорусь).

За час його існування співпраця цих прикордонних територій України та Білорусі відбувалася у наступних напрямках:

- всебічний економічний розвиток;

- регіональне планування;

- комунікації, транспорт і зв'язок;

- освіта, охорона здоров'я, спорт і туризм;

охорона і поліпшення стану навколишнього середовища;

ліквідація надзвичайних ситуацій, стихійних лих і їхніх наслідків;

сприяння розширенню контактів між жителями прикордонних територій, розвитку співробітництва між установами й організаціями, а також суб'єктами господарської діяльності [1].

Потрібно наголосити, що більшість перешкод поглибленню економічних зв'язків на взаємовигідній збалансованій основі не мають об'єктивного характеру. Мова, зокрема, йде про відсутність спеціальної процедури митного оформлення вантажів в межах прикордонного співробітництва та участі у ярмарках, виставках; факти необґрунтованої конфіскації чи затримки вантажів; необхідність лібералізації нормативно-правової бази, особливо спрощення митних процедур; нерозвиненість інформаційної та прикордонної інфраструктури; обмежувальні санкції до суб'єктів господарювання за неістотні заборгованості, пов'язані із здійсненням зовнішньоекономічних операцій; несприятливий клімат для інвестування з України тощо [9, с. 328].

Загалом, змістом стратегії щодо подальшого розвитку єврорегіонів на нашу думку є:

підтримка взаємовигідних зв'язків із сусідніми країнами, а насамперед з Білоруссю, країнами – кандидатами та державами ЄС;

здійснення заходів для поступового усунення перешкод (адміністративних, правових), що стримують розвиток транскордонної взаємодії;

приведення українського законодавства з питань регіонального співробітництва у відповідність з міжнародними нормами.

Тобто вищезазначені завдання є концептуальними напрямками розвитку єврорегіонів «Дніпро» та «Буг».

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином ми можемо констатувати, що розвиток українсько – білоруських економічних відносин у рамках єврорегіонів є досить ефективним. І ця ефективність проявляється не лише в одній окремо взятій галузі, а партнерські економічні зв'язки охоплюють всі сфери економіки як України так і Республіки Білорусь.

Також слід зазначити, що це партнерство не є короточасним. Адже обома країнами укладаються довгострокові програми партнерства, які регулюють економічну взаємодію у майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2007 - 2010 роки [Електронний ресурс]// Документ 1819-2006-п, редакція від 27.12.2006. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1819-2006-%EF>.
2. Договір між Україною і Республікою Білорусь про державний кордон [Електронний ресурс] // Документ 112_004, редакція від 18.07.1997 на підставі 491/97-вр. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=112_004. – 2008.
3. Луцишин Н. Розвиток і функціонування транскордонного об'єднання – Єврорегіону “Буг” // На шляху до Європи. Український досвід єврорегіонів / За ред. С. Максименка, І. Студеннікова. – К. 2000. – С. 77–79.
4. Луцишин Н. П. Коротка характеристика Єврорегіону “Буг”. Єврорегіон Буг: Волинська область/ Луцишин Н. П., Луцишин П. В. – Луцьк: Волинський державний університет, 1997. – С.6–12.
5. Мікула Н. А. Єврорегіони: досвід та перспективи. Монографія/ Надія Анатоліївна Мікула. – Львів: ІРД НАН України, 2003. – С. 65–74.
6. Програма прикордонного співробітництва "Польща - Білорусь – Україна" 2007-2013 рр. [Електронний ресурс]/ Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України. – Режим доступу: www.fond-rp.lutsk.ua/images/.
7. Про ратифікацію Договору між Україною і Республікою Білорусь про економічне співробітництво на 1999-2008 роки: Закон України від 30.06.1999 // Відомості Верховної Ради України. – 2000. — № 37. – С. 311–317.
8. Регіональна політика і транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України [зб.наук.праць. Відп. ред. І. В. Артьомов.]. – Ужгород: Ліра, 2007. – С. 250–265.
9. Регіональна політика та механізми її реалізації. Монографія. [Кол. авт. за ред. М. І. Долішнього]. – К.: Наукова думка, 2002. – С.327–330.
10. Студенніков І. Феномен євро регіонів в контексті методології історико – регіональних досліджень // Історія України. Маловідомі імена, події, факти. – Вип. 22 – 23 [Гор Студенніков]. – Київ, 2003. – С. 189–191.